

Анна Горнятко-Шумилович
Adam Mickiewicz University, Poznań
anna.horniatko-szumilowicz@amu.edu.pl
ORCID: 0000-0003-1625-6193

POZNAŃSKIE STUDIA SLAWISTYCZNE
NR 22 (2022)
DOI: 10.14746/pss.2022.22.9

Data przesłania tekstu do redakcji: 14.12.2021
Data przyjęcia tekstu do druku: 22.01.2022

„Не я тут господар, а природа”. Екоцентричне прочитання творчої спадщини Василя Ткачука

ABSTRACT: Horniatko-Szumilowicz Anna, *“Ne ja tut hospodar, a priroda”*. *Ekocentryczne proczytannja tworczoy spadszczyny Wasyla Tkaczuka* (“It Is Not Me Who Is the Host, But Nature Itself”. An Ecocentric Analysis of the Creative Legacy of Vasyľ Tkachuk). *“Poznańskie Studia Slawistyczne”* 22. Poznań 2022. Wydawnictwo “Poznańskie Studia Polonistyczne,” Adam Mickiewicz University, Poznań, pp. 181–194. ISSN 2084-3011.

The interpretation of Vasyľ Tkachuk’s stories from an ecocritical point of view showcases new aspects of understanding the prose legacy of this remarkable writer. Of course, the true love for the Hutsul region, one that the “proud” Hutsul people live in harmony with, one that, unlike in the works of Vasyľ Stefanyk, is not only the cause of the Hutsul people’s extreme poverty but is sincerely loved and praised by them, is not the only merit of Tkachuk’s stories. Ecocritical dimensions of the “humble rural pictures, so touching to the core” (Mykhaylo Rudnytskyi) imply certain aspects of the critical literary analysis of Tkachuk’s novels, such as ethno national identity of the author and his characters, unbreakable unity with the traditions of ancestors, apotheosis of the soil—one that not only feeds but is also responsible for the unique “national spirit” of the Carpathian highlanders, ecological awareness of the old Hutsul people and the philosophical layer of the literary legacy of the author.

KEYWORDS: ecocriticism; Vasyľ Tkachuk; short story writing; Ukrainian literature

У 1936 році в рецензії на дебютну збірку *Сині чічки* (1935) українського новеліста 30-х років ХХ ст. Василя Ткачука (1916–1944) один з тодішніх критиків, Олександр Микола Мох палко перекопував, що у Ткачукових новелах визначальну роль відіграє природа: „Інші письменники били головно на опис баченого в людині; Ткачук не лише спостерігає людське, а й бачить та висловлює вираз у природі” (cit. per: Горак, 2014, 256). Тому так багато важить у творах новеліста ліризований пейзаж і явища природи, що стають причинними сюжетними елементами в зав’язці, кульмінації чи розв’язці його творів. Образ природи має знакове місце у новелах письменника. Її концепти є ключовими у творчому світогляді Ткачука і базуються на твердій платформі — натурфілософії новеліста. Беручи, отже, до уваги факт, що „природа у Ткачука займає так багато місця, що вона майже рівна людям” (cit. per: Горак, 2014, 256), цілком слушним здається перепрочитання творів цього забутого новеліста із екоцентричної позиції, акцентуючи на репрезентації в них світу природи, або навіть переакцентовуючи увагу з внутрішнього на зовнішнє, „переносячи” те, що здавалося просто „обставинами” (природу), з критичних маргіналій у центр.

Екокритика є одним із найскладніших і водночас парадоксальних напрямків сучасної гуманітарної науки, оскільки, як справедливо зазначає польська дослідниця Юстина Табашевська, неможливо чітко окреслити її межі, виділити всі напрямки, що до неї належать, і в той же час не важко подати визначення цієї течії одним реченням, пор. „екокритика досліджує взаємозв’язок літератури та довкілля” (Черіл Глотфелт), „екокритика прагне оцінити тексти та ідеї, які розглядаються як відповідь на екологічну кризу, кризь призму їх узгодженості та корисності” (Річард Керрідж) чи, врешті, „найширшим визначенням предмета екокритики є твердження, що екокритика досліджує зв’язок між тим, що є людським і тим, що не є людським, аналізуючи людську культуру та критикуючи наше розуміння того, що ми визначаємо як «людське»” (Грег Геррард cit. per: Tabaszewska, 2018, 7). Більшість дослідників сходяться на думці, що 1990-ті роки ХХ ст. стали переломним моментом у становленні екокритики, коли з’явилися класичні публікації Лоуренса Белля (Buell, 1996; 2005), Джонатана Бейта (Bate, 2000),

Річарда Керріджа (Kerridge, 1998). Окрім цього, важливі теоретичні напрацювання в галузі екокритики належать таким дослідникам, як: Вільям Рукерт (Rueckert, 1978), Роберт Гаррісон (Harrison, 1992), Черіл Глотфелт (Glotfelty, 1996), Грег Джерард (Garrard, 2004), Тімоті Кларк (Clark, 2011), Ерін Джеймс (James, 2015) та ін. В українському літературознавстві еколітературі присвячується дедалі більша кількість наукових студій, але широкого вжитку такі поняття, як „екокритицизм” чи „еколітература” ще не набули. Окремі аспекти екокритики досліджують такі українські літературознавці, як Лариса Горболіс (2011), Інна Сухенко (2011), Микола Ткачук (2011), Лариса Статкевич (2017), Тетяна Ганжа (2018), Оксана Вертипорох (2021) та ін. Як слушно зазначає Оксана Вертипорох, у художніх текстах т. зв. екологічної спрямованості в широкому розумінні цього терміна, „презентовано не тільки глобальні екологічні проблеми, але й художньо відрефлектовані зв'язки людини й природи” (Вертипорох, 2021, 123). Згідно з ученою, однією з найголовніших ідей екоцентризму є злагоджене співіснування людини та природи, у якому та перша постає не як господар, а як одна зі складових частин природного світу (Вертипорох, 2021, 123). Дослідниця підкреслює, що „екокритичне прочитання канонічного тексту починається з пропозиції нового погляду й не обмежується очевидними творами про природу” (Вертипорох, 2021, 123). У застосуванні екокритичного підходу для творів української літератури цілком слушно апелювати до праць Миколи Костомарова, Дмитра Чижевського, Євгена Маланюка, Юрія Липи, Володимира Яніва, Івана Міручка та ін., у яких, на думку Лариси Горболіс, „географічний чинник представлений як один із координатів способу життя, думання, а також світорозуміння, світосприймання, екологічної культури українця, його заглибленості в традиції предків, релігійну мораль, [...] зв'язку з біоритмами природи” (Горболіс, 2011, 6). Особливо цікаво перепрочитати в „екокритичних засягах” художню спадщину українських класиків, зокрема *Лісову пісню* Лесі Українки, *Intermezzo* Михайла Коцюбинського, *Некультурну* Ольги Кобилянської, *Зачаровану Десну* Олександра Довженка чи поезію Ігоря-Богдана Антонича, які „засвідчують самодостатність природи й залежність від неї людини” (Горболіс, 2011, 6).

Услід сказаного, опублікована у 2013 році дочкою письменника, Ольгою Гоффманн збірка новел *Сині чічки*, що включає усі новели її батька із його чотирьох прижиттєвих книжок, а також дванадцять неопублікованих у книжковій формі творів — це канонічні зразки української новелістики, які можна перепрочитати з екоцентричної позиції, тобто з дещо іншої перспективи, що і є предметом аналізу.

Із майже шістдесяти новел, що складають згадану збірку і дванадцяти неопублікованих творів, одна третина має у своїх назвах слова, що безпосередньо вказують на особливу увагу, приділену автором природному світу, серед яких назви пір року (*Літо, Весна, Юркова весна, Зимова мелодія*), місяців (*Травень*), атмосферних явищ і природних стихійних лих (*Буря, Повінь*), гір (*Ніч у горах*), річок (*Над рікою*), дерев (*Акації пахнуть, Рубають верби*), листя (*Зів'ялі листочки*), квітів (*Сині чічки, Золоті дзвінки*), риб (*Пструги*), плодів і пов'язаних з їхнім збиранням господарських праць (*Черешні, Чорні хліби, Жниво*), урешті слова на позначення селянських ґрунтів (*Мати земля, Діточа земля, Віддай ниву!*). А, отже, указані вище твори акцентують поставлену у них проблему в самій назві. Відтак, посеред них можна віднайти хрестоматійні зразки т. зв. пейзажної новели — типу „малої прози”, в якому, за Іваном Денисюком, ставиться проблема „суспільство-особа-природа” і взірцевим прикладом якого є *Битва* Ольги Кобилянської (Денисюк, 1999, 181). Природа відіграє тут роль не допоміжного елемента, тла події чи складника сюжету, але головного героя, а отже, твір, як зазначав Денисюк, є „студією страждань карпатського пралісу, котрий хоч і як обороняється у шаленій запеклій боротьбі з найманцями загарбників — австрійських культургерів, падає під їх сокирами, зраниений і скривавлений” (Денисюк, 1999, 182). Підсумовуючи, *Битва* Кобилянської — „це гімн красі лісу, а водночас пристрасний голос на захист природи” (Денисюк, 1999, 182). Аналогічно і в неопублікованій новелі Василя Ткачука *Рубають верби*, яка так само тематично торкається суто екологічної проблематики — вирубки дерев, причому, тоді як у творі Кобилянської описується брутальна вирізка карпатських лісів, у покутського новеліста мова йде про вирубку заголовних верб. Останній присвячує описові природи чимало місця, починаючи з барвистого образу осінньої аури, і тим самим, акцентуючи не лише красу природного

оточення гуцулів, але і нероздільність природи і душевного світу людини, пор.:

Осінь пустилася межами, загонами попід боки зі смутком. З дерев стягала листя; клала на землю: — хай голочать. На небо плитами поклались хмари. А ген на гори мраки-мраки. Там на озимину злітали чорні кавки, розцілувались із землею, з-за того пані в білій сукні розсядеться в ній... Острий, як брич вітрець, що мов заяць вискочив з панського ліса, гладив Матія по поріпанім як та земля обличчі. Листки, наче полумисочки, скоботали його в п'яти. А вже на куцїй доріжці завертілись і знімались гурмою воробців... (Ткачук, 1935, 88).

Тільки після такого розлогого вступу, оповідач кількома штрихами детальніше накреслює постать старого гуцула Матія, який, уражений рішенням місцевої влади — „розказами” „верби рубати”, подумки запитує себе „кому вони шкодять?” (Ткачук, 1935, 88). У лаконічній новелі лейтмотивною є думка про безглузду вирізку дерев і належить вона не лише гуцулу-автохтонові, пор.: „Подуріли люди!”, але передусім самій природі, яка адекватно реагує на кривду дерев, пор.: „Рубають верби. Мраки зіскакуються, аби придушити, або стогін верб на окраїну не пустити. То встид, то паскудно” (Ткачук, 1935, 88). Указаний вище приклад протиставлення людини і довкілля постає із тлумачення самого поняття природи, оскільки другим її визначенням є нелюдський світ, нештучне, те, що вважають об'єктом людського споглядання й експлуатації. У такому сенсі, згідно з теорією Тімоті Кларка (Clark, 2011, 7), природа перебуває у новелах Василя Ткачука в опозиції до культури.

Треба зауважити, що переважна більшість Ткачукових новел, попри те, що у них порушуються злободенні проблеми тогочасного села, зокрема крайня бідність горян (*Зимова мелодія, Злодій*), безземельність і малоземельність селянства (*Віддай ниву, Діточа земля, Віно*), одинока старість (*Неня-Лесиха, Флюяра грає*), лихо рекрутчини (*За штрикою, Прибаг*), заробітчанська еміграція (*У світи, До Бразилії*), горе дитячих злиднів (*Нещасні, Близнюки, Яблуко*), передчасна смерть згорьованих селян (*Останні гони*), політичні антагонізми в західноукраїнському селі першої третини ХХ ст. (*Тіни, Перекинйчик*) тощо,

включає описи природи, що за допомогою майстерних метафор¹, порівнянь², перелічень³, анафор⁴, риторичних запитань⁵, паралелізму⁶ тощо, яскравими мазками характеризують художній світ героїв. Отже, образи природного оточення Ткачукових персонажів, уведені в текстову тканину окремих новел, використовуються письменником не лише з метою прямого їх використання для віддзеркалення органічного світу, в якому живе людина у всій сукупності і зв'язках, але й застосовані ним на психологічному рівні як виразники душевного стану (любові, щастя, зради, туги, печалі тощо) й життєвого етапу (народин, вінчання чи смерті) героїв. У цілому в новелістиці Ткачука наявний яскраво виражений макроконцепт „природа”, що репрезентований, відповідно, конкретними концептами („природні стихії”, „космічні стихії”, „пори року”, „пори дня”, „явища природи”, „рослинний світ”), мікроконцептами („буря”–„повінь”–„пожежа”; „земля”–„небо”–„вода”; „весна”–„літо”–„осінь”–„зима”; „світанок”–„ранок”–„день”–„вечір”–„ніч”; „вітер”–„хмари”–„дощ”–„мороз”–„хуртовина”; „дерева”–„квітки”) й образами („нива”–„лан”–„поле”–„буйні загони”–„гори”; „небо”–„сонце”–„місяць”–„зорі”; „вода”–„ріка”; „дерево”–„ліс”–„бедри”–„смерека”–„каштан”–„вільха”–„береза”; „чічка”–„дзвінки”) (детальніше на цю тему в Горнятко-Шумилович, 2018, 21–36). Указана вище класифікація складників макроконцепту „природа” реалізується в окремих творах Ткачука шляхом особливої системи стилістичних засобів (детальніше на цю тему в Горнятко-Шумилович, 2017, 147–163). Саме надзвичайно розмаїта образна палітра Ткачукових новел має не лише допомогти від-

1 Див. наприклад: „А потім ніч, як циганка, моргнула до них і кліпнула чорними очима...”; „Небо, як сльоза, ні смужки, ні пасемця, як скло було!...”; „...Білий, як біль, місяць одним крисом приперся до вікна...” (Ткачук, 2013, 77, 81, 89).

2 Див. наприклад: „Стогне лан... / Йойкає перелісок... / Квилять дроти... / Дрижать рейки... / Пташня утікає в корчі” (Ткачук, 2013, 57).

3 Див. наприклад: „Грало струнами. / Грало річки, наче навіжені. / Грало верхи — а доли ні пис!” (Ткачук, 2013, 81).

4 Див. наприклад: „— Сину, де ти!? Сонце, де ти?!?...” (Ткачук, 2013, 57).

5 Див. наприклад: „То не буря, запутавшись у густі смереки, вие-вийойкує, то за штрикою Михайлиха стогне, плаче...” (Ткачук, 2013, 57).

6 Див. наприклад: „То не буря, запутавшись у густі смереки, вие-вийойкує, то за штрикою Михайлиха стогне, плаче...” (Ткачук, 2013, 57).

дзеркалити нерозривний зв'язок гуцула-автохтона з природним оточенням, підтвердити його етнічну тотожність, пильну увагу до своєї історії та традиції, що передаються з покоління в покоління, але й показати карпатську природу в цілій її могутності. Ключовою, отже, для екокритичної інтерпретації новелістики Ткачука є теза, що природа — це окремішня реальність, якою не можна нехтувати, яку слід шанувати, в якій панує культ гармонії і сили. Добре знають про це Ткачукові горяни, яким не раз прийшлося мірятися з природою у нерівному двобої. Так, наприклад, яскраві образи природи як стихійної сили зображені у новелі *Повінь*, в якій змальована руйнівна сила заголовної повені, що „бухканить потужними, впертими хвилями, то бубонить наче би кулаком бив у здорові груди. Лютиться та й увихається — розганяється, як парубок у бійці. Загофбує, пориває, гей скажена сука, — й меле на прах!...” (Ткачук, 2013, 58). Той, хто необачний, хто знехтував страшною стихією, поплатився життям, як дитина й котеня, пор.: „...У парі — біла киця й спокійна дівчинка карбулялись, як хвилі хотіли, як аж повінь багла” (Ткачук, 2013, 59). Дику міць природи зображено і в новелі *Буря*, де захоплює динамічний образ потужного карпатського буревію, пор.: „В міжгір'ї випростовувала рамена, моцувалася буря. Ех, як заввихнеться, як піде гайдука, то смереки приляжуть, хати поздіймають крисані-дахи, а потоки придушуть віддих та й будуть мовчати” (Ткачук, 2013, 163). Саме заголовна буря поглинає зрадженого жінкою гуцула, який, незважаючи на блискавиці, що „гадюками вилися кругом нього”, навмисне „кинув їм своє серце, аби посікли [...]”. Відтак зник у темних крилах заверюхи...” (Ткачук, 2013, 164). Так само й в неопублікованій у книжковій формі новелі *За невістку Яковихи*, буря, „що звівалася несамовито” (Ткачук, 1935а), позбавила життя прогнану з хати свекрухою заголовну невістку Яковиху. І, врешті, потужну силу шаленої снігової завірюхи, що смертельно загрожує блукаючій сніговими полями молодій матері з немовлям, але й ображеному зрадою жінки чоловікові, що пішов услід за нею, образно змальовано у черговій неопублікованій у книжковій формі новелі *Гуляла Маруся*, пор.: „Ішла, ноги потавали. А з півночі летіла білими полями хуртовина. Надибала їх, тягла за спідницю за собою”; „Хуртовина кидала йому в лице сніг; заліплювала, якби

вмисне, щоб не йшов” (Ткачук, 1938). Продемонстровані приклади підтверджують, що: „Ткачук своєю „малою прозою” заперечує, згідно з екокритичними орієнтирами, погляд, що „усе є соціально і/або лінгвістично зумовленим” (Баррі, 2008, 296), долаючи, у певному сенсі, „тривалу глибоко вкорінену західну культурну традицію антропоцентризму” (Баррі, 2008, 308).

Прочитуючи з погляду екоцентризму творчу спадщину талановитого українського новеліста, слід акцентувати його апофеозне зображення природного довкілля, в якому живе людина. Окреслені ще в добу романтизму відносини між людиною і природою, що стали основою для низки сучасних напрямів, і зокрема для екокритики, підтверджують, за словами дослідниці Дебори Дженсон, що свідомість людини, розглядається, з одного боку, як — „орган свідомості природи”, а з іншого, — як мікрокосм універсального духу (cit. per: Статкевич, 2017, 102). Звідси, на думку дослідниці, впливає прагнення людини жити в гармонії з прекрасною природою, що і простежуємо у творах Василя Ткачука. Тут прикладом апофеозу карпатської природи, на тлі якої красуються гуцульські хати, а в них гуцули-селяни, є новела *Ніч у горах*, в якій оповідач запрошує жителів міст приїхати „тільки на одну ніч у горах” (Ткачук, 2013, 141). У стилізованій під народну розповіді центральне місце займають описи гірської природи, за якою стежить зачарований оповідач, пор.:

Стою на високому камені. Під ногами в'ється річка з рухливими хвильками, що, ніби розпечені малі котики, бавляться і уваги не звертають на небезпеку — не бачать понурого каменя. Що ніби сміються, буцім-то ловлять одна одну, завертають, тікають — ще хвилину пісню життя співають, потім у розгоні ударяють у твердочолий камінь і з пискливим ячанням розбиваються, — слід по них зникає (Ткачук, 2013, 141).

Краса гірського краєвиду підсилюється застосуванням автором стилістичного засобу перелічення: річкові хвильки несуть чудові пісні про гуцульський край, посеред яких апологетично згадуються полонина, гори, ліси, села, хатини, гуцули-легіні, пор.:

Одна [хвилька — А.Г.-Ш.] несе смутну пісню полонини, що тужить за вівцями і їх «ватагом» [...].

Друга хвилька несе пісню гір, лісом порослих. Вона така буйна й золотиста, як і ті мешканці її.

Третя несе пісню темних, грізних лісів — таємну й лячну пісню.

Четверта хвилька несе пісню села — гуцульських хатин. Це пісня скарги, що їм заступають світ високі пансіони.

П'ята несе пісню легінів хороших; груди в цих легіників, як дзвінкі ковані їх топірці... (Ткачук, 2013, 14.2).

Усі компоненти гуцульського мікрокосмосу нерозривно пов'язані, перебувають у своєрідному симбіозі, співіснують в ідеальній гармонії:

Ще чути могутність співанками звеличених, повір'ями змальованих, переказами ославлених гір. Ще чути гомін кріпкої віри, сили, помсти, завзяття гуцульської душі — що гомонить і вабить, як та далина, що я її ловлю очима — та срібна далина, що згортками гір несеться у безвість (Ткачук, 2013, 14.2).

Указана новела чи не найкраще віддзеркалює величність карпатської природи, в оточенні якої з правіків живуть горді гуцули, які поважають її, плекають традицію пращурів. До речі, давні звичаї, що їх зберігають горяни, дотримуючись правил життя в гармонії з природою, показані, між іншим, у таких новелах, як *Сині чічки*, *Останні гони* чи *Флояра грає*, де на перший план висувається промовиста для гуцула-автохтона символіка чічки⁷. Ця дрібна гірська квітка, що буває синя або біла, згідно з гуцульським світоглядом, достойна того, щоб приоздобити могилу загиблого за батьківщину січового стрільця („що за нас, та за ту бідовану землю, погиб у самім цвіту, що з Богом спочиває у тім гробі при «цісарській», що сині чічки его вкрасили, як чисте небо”; Ткачук, 2013, 113), вкласти її в руки, замість свічки, вмираючому гуцулові („Єк нема свічки, то урвіт' чічку, най

7 Питання важливої для творчості Василя Ткачука символіки чічки вичерпно розроблено у статті, вказаній у бібліографії (Горнятко-Шумилович, 2019, 165–173).

злітає Богові за мої гріхи"; Ткачук, 2013, 106) чи приглушити нестерпний біль бануючого за покійною дружиною старого горянина, пор.:

Сів на карбований камінь, на горбатовому, як і він, ґруні, але зеленому, чічками обтиканому, стежками впerezаному на питомій царині, на вузькій нивці. Вийшов, щоб смутком у бедро метнути, тугу звинути в клубок і в плесо гепнути, а сльози об каміння розбити-розтаращити (Ткачук, 2013, 69).

*

Завдання екокритики, що їх визначив Пітер Баррі, зокрема: перепрочитати відомі твори з екоцентричної позиції, апелювати до письменників, у творчості яких природа відіграє головну роль, розширити сферу застосування екоцентричних понять, заперечити „соціальний конструктивізм” і „лінгвістичний детермінізм”, обстоювати екоцентричні цінності дослідження, колективну етичну відповідальність і повагу до інтересів світу поза людиною та ін. (Баррі, 2021, 311), указують можливі аспекти екологічного підходу до аналізу прозової спадщини Василя Ткачука. Безперечно, інтерпретація новелістики „Гуцулика” з екокритичної позиції відкриває нові грані прочитання прозової спадщини цього виняткового письменника. Іще у далеких тридцятих роках ХХ ст. ранній критик молодого покутського новеліста, Остап Грицай підкреслював, що „автор розробляє такі сюжети, в яких виявляє непереможну силу українського чорнозему і є з цього погляду дальшим етапом творчої еволюції в нашій [українській — А.Г.-Ш.] оповідній літературі після Стефаніка” (cit. per: Горак, 2014, 267). Звичайно, непідробна любов до гуцульської землі, з якою „гонорові” гуцули живуть у злагоді, через яку не тільки терплять як у Стефаніка жажливі злидні, але і яку щиро люблять і з невіддупною радістю прославляють, це не єдина заслуга Ткачукових новел з точки зору екокритики. Екокритичні виміри „скромних образків з села, що хапають за серце” (Михайло Рудницький; cit. per: Горак, 2014, 260) зумовлюють і активізують такі аспекти літературно-критичного аналізу Ткачукової новелістики, як етнонаціональна ідентичність автора і його героїв, нерозривна єдність гуцулів з традиціями прадідів, апофеоз землі, яка не лише

годує, але й відповідає за унікальний код карпатських горян — дух гуцульського народу, що немислимий без природного мікрокосмосу, збереження природного довкілля, урешті, філософська площина творчої спадщини письменника.

Суттєвою для осягнення глибини екокритичного смислу Ткачукових текстів є новела *Над рікою*, яка завершує перевидану дочкою письменника добірку його малої прози. Двоє старих, у минулому палко закоханих людей, зустрічаються через довгі роки над тою самою рікою, що колись „щодня весело-шумно вислухувала [...] гимни їх любови” (Ткачук, 2013, 194). Намагаючись віднайти утрачену молодість і забуту любов, старий двічі звертається до ріки з проханням повернути йому молодість і любов хоч на хвилинку, пор.: „— Ріко, ріко бистра, сильна і могутня, дай хоч раз мені бути молодим, дозволь єдиний раз”; „— Ріко, глибока та дужа, скажи, скажи, де вона?” (Ткачук, 2013, 195). Але ріка мовчала, „не розуміла нічого, не прийняла людської мови, по-своєму заговорила, заграла і дзвінко, замашисто покотилася уділ” (Ткачук, 2013, 197). Заключні рядки твору, в якому прийнято казкові принципи сюжетотворення, чітко вказують на крихкість людини і всього, що людське, супроти могутності природи. Коли давні коханці „розійшлись”, „з півночі буря підіймала свої дужі крила і збивала ними понад сонною землею” (Ткачук, 2013, 197). Природа, на відміну від непостійності та швидкоплинності всього сущого, зокрема молодості і любові — вічна, незнищенна й невідкорима. Розуміють це Ткачукові гуцули, які є її частиною, віддають їй шану, плакають традиції предків, зберігають первісну єдність із нею. А сам Ткачук своєю унікальною новелістикою раз по раз нагадує колишнім і сучасним читачам: „не я тут господар, а природа” (Ткачук, 2013, 141), підтверджуючи екоцентричність світогляду на літературному рівні.

Література

- Баррі, П. (2008). *Вступ до теорії: літературознавство і культурологія*. Київ: Смолоскип.
- Вертипорох, О. (2021). *Екокритика як модель інтерпретації сучасного художнього тексту (на матеріалі романістики Євгена Пашковського)*. „Актуальні питання гуманітарних наук” вип. 36, т. 1, с. 122–127.
- Ганжа, Т.М. (2018). *Екокритичний аспект дикості у поетичному циклі Олега Лішеги „Снігові і вогню”*. „Наукові записки НаУКМА. Літературознавство” т. 1., с. 62–65.
- Горак, Р. (2014). *Загублений талант Василя Ткачука*. В: В. Ткачук, *Золоті дзвінки*. Підготовка текстів, упоряд. та післяслово Р. Горак. Львів: Априорі, с. 239–303.
- Горболіс, Л.М. (2011). *Екокритичні виміри української літератури: доцільність і прийнятність застосування (на прикладі «Лісової пісні» Лесі Українки)*. „Філологічні трактати” т. 3, № 3, с. 5–10.
- Горнятко-Шумилович, А. (2017). *Василь Ткачук. Між традицією і новаторством (на рисі проблематики)*. В: *Tożsamość ukraińska wobec przemian XVII–XXI w.* Ред. К. Jakubowska-Кrawczyk, А. Nowacki. Lublin: Wydawnictwo KUL, с. 147–163.
- Горнятко-Шумилович, А. (2018). *Натурфілософія як феномен художнього світу Василя Ткачука*. В: IX Міжнародний конгрес українців. *Літературознавство. Збірник наукових статей (До 100-річчя Національної академії наук України)*. Ред. С. Пирожков, А. Загородній, Г. Скрипник. Київ: Видавництво ІМФЕ, с. 21–36.
- Горнятко-Шумилович, А. (2019). *Символ „чічки” в новелістиці Василя Ткачука*. „Studia Ukrainica Posnaniensia” z. VII, с. 165–173. <https://doi.org/10.14746/sup.2019.7.18>
- Денисюк, І. (1999). *Розвиток української малої прози XIX — поч. XX ст., 2-ге видання*. Львів: Академічний Експрес.
- Статкевич, Л.П. (2017). *Теоретико-методологічні форманти сучасної екокритики*. „Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія Філологія” вип. 76, с. 100–103.
- Сухенко, І.М. (2011). *Екокритичні орієнтири на сучасному етапі літературознавчих досліджень: проблема визначення*. В: *Актуальні проблеми та перспективи дослідження літератури зарубіжних країн*. Сімферополь: Кримський Архів, с. 259–266.
- Ткачук, В. (1935а). *За невістку Яковихи*. „Дажбог” № 7.
- Ткачук, В. (1935б). *Рубають верби*. „Новий Час” № 88.
- Ткачук, В. (1938). *Гуляла Маруся*. „Новий Час” № 23.
- Ткачук, В. (2013). *Сині чічки. Новели*. Івано-Франківськ: Лілея-нв.
- Ткачук, М. (2011). *Людина і природа в українській літературі крізь призму екокритики*. „Дивослово” № 6, с. 52–56.
- [Barri, P. (2008). *Vstup do teorii: literaturoznavstvo i kulturologia*. Kiiv: Smoloskip.
- Vertiporoh, O. (2021). *Ekokritika ak model' interpretacii suchasnogo hudoz'nogo tekstu (na materialii romanistiki Evgena Paszkovs'kogo)*. „Aktual'ni pitannâ gumanitarnih nauk” vip. 36, t. 1, s. 122–127.
- Ganža, T. M. (2018). *Ekokritičnij aspekt dikosti u poetičnomu cikli Olega Lišegi, „Snigovi i vognû”*. „Naukovi zapiski NaUKMA. Literaturoznavstvo” t. 1, s. 62–65.

- Gorak, R. (2014). *Zagublenij talant Vasilâ Tkačuka*. V: V. Tkačuk, *Zoloti dzvinki*. Pidgotovka tekstiv, uporâd. ta pislâslovo R. Gorak. L'viv: Apriori, s. 239–303.
- Gorbolis, L. M. (2011). *Ekokritični vimiri ukraïns'koï literaturi: docil'nist' i priijnâdnist' zastosuvannâ (na prikladî «Lisovoï pisni» Lesi Ukraïнки)*. „Filologični traktati” t. 3, № 3, s. 5–10.
- Gornâtko-Šumilovič, A. (2017). *Vasil' Tkačuk. Miž tradiciëu i novatorstvom (naris problematiki)*. V: *Tozsamość ukraïnska wobec przemian XVII–XXI w.* Red. K. Jakubowska-Krawczyk, A. Nowacki. Lublin: Wydawnictwo KUL, s. 147–163.
- Gornâtko-Šumilovič, A. (2018). *Naturfilosofiâ âk fenomen hudožn'ogo svitu Vasilâ Tkačuka*. V: *IX Mižnarodnij kongres ukraïnistiv*. Literaturoznavstvo. Zbîrnik naukovih statej (Do 100-riččâ Nacional'noï akademii nauk Ukraïni). Red. S. Pirožkov, A. Zagorodnij, G. Skripnik. Kiïv: Vidavnictvo ÌMFE, s. 21–36.
- Gornâtko-Šumilovič, A. (2019). *Simvol „čički” v novelistici Vasilâ Tkačuka*. „Studia Ukrainica Posnaniensia” z. VII, s. 165–173. <https://doi.org/10.14746/sup.2019.7.18>
- Denisûk, Ī. (1999). *Rozvitok ukraïns'koï maloï prozi XIX – poč. XX st., 2-ge vidannâ*. L'viv: Akademičnij Ekspres.
- Statkevič, L.P. (2017). *Teoretiko-metodologični formanti sučasnoï ekokritiki*. „Visnik Harkivs'kogo nacional'nogo univërsitetu imeni V.N. Karazina. Seriâ Filologîâ” vip. 76, s. 100–103.
- Suhenko, Ī.M. (2011). *Ekokritični oriëntiri na sučasnomu etapî literaturoznavčih doslidžen': problema viznačennâ*. V: *Aktual'ni problemi ta perspektivi doslidžennâ literaturi zarubižnih kraïn*. Simferopol': Krim's'kij Arhiv, s. 259–266.
- Tkačuk, V. (1935a). *Za nevistku Âkovihî*. „Dažbog” № 7.
- Tkačuk, V. (1935b). *Rubaït' verbi*. „Novij Čas” № 88.
- Tkačuk, V. (1938). *Gulâla Marusâ*. „Novij Čas” № 23.
- Tkačuk, V. (2013). *Sini čički. Noveli*. Īvano-Frankivs'k: Lileâ-NV.
- Tkačuk, M. (2011). *Lûdina i priroda v ukraïns'kij literaturi kriz' prizmu ekokritiki*. „Divoslovo” № 6, s. 52–56.].
- Bate, J. (2000). *The Song of the Earth*. Cambridge/Massachusetts: Harvard University Press.
- Buell, L. (1996). *The Environmental Imagination. Thoreau, Nature Writing, and the Formation of American Culture*. Cambridge/Massachusetts–London: Belknap Press of Harvard University Press. <https://doi.org/10.4159/9780674262423>
- Buell, L. (2005). *The Future of Environmental Criticism: Environmental Crisis and Literary Imagination*. Malden/Massachusetts: Blackwell Publishing.
- Clark, T. (2011). *The Cambridge Introduction to Literature and the Environment*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511976261>
- Garrard, G. (2004). *Ecocriticism*. London–New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203644843>
- Glotfelty, Ch. (1996). *Introduction: Literary Studies in an Age of Environmental Crisis*. B: *The Ecocriticism Reader*. Red. Ch. Glotfelty, H. Fromm. Georgia: University of Georgia Press. https://doi.org/10.1007/978-94-009-1523-7_15

- Harrison, R. (1992). *Forests: the Shadow of Civilisation*. Chicago–London: The University of Chicago Press, Ltd. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226318059.001.0001>
- James, E. (2015). *The Storyworld Accord: Econarratology and Postcolonial Narratives*. Lincoln: University of Nebraska Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt1d9898m>
- Kerridge, R. (1998). *Introduction*. B: *Writing the Environment: Ecocriticism and Literature*. Ed. R. Kerridge, N. Sammells. London–New York: Zed Books.
- Rueckert, W. (1978). *Literature and Ecology: An Experiment in Ecocriticism*. „The Iowa Review” no. 1, с. 71–86.
- Tabaszewska, J. (2018). *Ekokrytyczna (samo)świadomość*. „Teksty Drugie” nr 2, s. 7–16. <https://doi.org/10.18318/td.2018.2.1>

- **ANNA HORNIATKO-SZUMIŁOWICZ**—D. Litt, professor at the Institute of Russian and Ukrainian Studies, Faculty of Modern Languages, Adam Mickiewicz University in Poznań. Research interests: Ukrainian literature of the 20th century, Oles Uliianenko in the context of “noir” literature, Vasyl Tkachuk as the forgotten phenomenon of the “small prose” of the 1930s. Most important publications: *Проза Валерія Шевчука: традиційне і новаторське*, 2001; *Ukrainska proza „chimeryczna” lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku. Geneza, rozwój, konteksty literackie*, 2011; *Феномен креативності Василя Симоненка: літературознавчий та лінгвістичний аспекти*, with T. Kosmeda, 2016; *Ukrainсько-polski słownik terminów lingwistycznych*, with M. Aleksiejenko, 2005; *Polsko-czesko-rosyjsko-ukraiński słownik pojęć literackich*, with M. Kuczyńska, K. Koczur-Lejk and B. Rodziewicz, 2010.